

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора економічних наук, професора
Гриценко Лариси Леонідівни**

на дисертаційну роботу **Кобелі-Звір Мар'яни Ярославівни**
на тему: «**Фінансова політика держави в секторі підприємств з державною
участю**», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за
спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(галузь знань 07 «Управління та адміністрування»)

Актуальність теми дисертації. Фінанси суб'єктів господарювання є важливим елементом фінансової системи держави, який має бути забезпечений ефективним державним управлінням у загальному порядку формування оптимальної фінансової політики країни, яка претендує на позиції сталого розвитку. Такий підхід у першу чергу в інтересах держави, зважаючи на те, що підприємства, серед яких значна кількість з державною участю, посідають важливе місце у визначенні макроекономічної ситуації в країні. Зазвичай такі підприємства найчастіше функціонують у стратегічно важливих галузях економіки, від яких, як відомо, залежить фінансова стійкість держави, зокрема спроможність країни забезпечити безпеку та захист власних інтересів, а також створення необхідних умов для благополуччя населення у частині задоволення його найважливіших потреб. Тому питання, що стосуються фінансової політики держави, є вкрай важливими і не втрачають своєї актуальності.

Для України в сучасних умовах, пов'язаних із кризовими явищами воєнного, а згодом і післявоєнного періоду, потребою мобілізації зусиль на забезпечення ефективного використання всіх наявних державних і недержавних фінансових ресурсів на цілі втримання фінансової стійкості й життєздатності всіх елементів виробничого потенціалу національної економіки, надзвичайно важливим завданням є вдосконалення фінансової політики в секторі підприємств з державною участю, які, зокрема, становлять основу військово-промислового комплексу країни та її соціальної сфери.

Виходячи із зазначеного, є всі підстави вважати, що тема дисертаційного дослідження Кобелі-Звір М.Я. є актуальною у реаліях сьогодення, а основні положення та висновки, зроблені здобувачем у ході дослідження та представлені у вигляді методичних розробок і практичних рекомендацій, можуть бути використані на практиці як керівництвом підприємств, так і органами державного управління під час формування ефективної фінансової політики щодо підприємств з державною участю.

Ступінь обґрунтованості наукових напрацювань, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Проаналізувавши зміст дисертаційної роботи Кобелі-Звір М.Я., можна зазначити, що проведене дослідження за темою «Фінансова політика держави в секторі підприємств з державною участю» є самостійною, цілісною, творчою і науковою працею, що характеризується системним підходом до предмету дослідження.

У роботі чітко визначені об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дисертації є фінансова політика держави у сфері підприємств з державною участю; предмет дослідження – теоретико-методологічні засади і практичні рекомендації з формування та реалізації в Україні фінансової політики держави. Мета дослідження, а також поставлені для її досягнення завдання визначили структуру роботи, яка є цілком логічною, виваженою і такою, що охоплює найбільш важливі аспекти дослідження. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Дисертанткою використано і належним чином опрацьовано значну інформаційну базу.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується використанням сукупності методів наукового пізнання, які забезпечили концептуальну єдність дослідження. Зокрема, дослідження ґрунтується на використанні таких методів дослідження, як: аналіз, синтез, наукова абстракція (при розгляді теоретичних аспектів сутності фінансової політики); порівняльний і статистичний аналіз (при обробці статистичних даних, зокрема обсягів фінансових ресурсів та видаткового фінансування підприємств з державною участю, при аналізі структури і динаміки розвитку підприємств з державною участю щодо їхньої участі в реалізації фінансової політики держави, а також при оцінці параметрів визначення фінансового впливу діяльності підприємств з державною участю на фінансову політику України); логічне узагальнення і групування (при групуванні квазіфіскальних операцій, систематизації складових фінансової політики держави); системно-структурний аналіз (при дослідженні цілей, завдань та особливостей фінансової політики в контексті функціонування підприємств з державною участю); структурної декомпозиції (при розгляді структури фінансової політики держави та її елементів); економіко-математичне моделювання (при визначенні фінансового впливу політико-олігархічних інтересів підприємств з державною участю на стан фінансової політики держави).

Ґрунтовність проведення дослідження та достовірність його результатів підтверджують значний обсяг та різноплановість використаної інформаційної бази в роботі: законодавча база України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, міністерств та відомств, звітно-аналітична інформація Державної служби статистики України, Міністерства економіки України,

рекомендації Світового банку, Організації об'єднаного економічного співробітництва, наукові публікації, електронні ресурси та ін.

Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи Університету банківської справи «Розвиток механізмів регулювання фінансового сектору економіки України» (номер державної реєстрації 0121U109228), де враховано пропозиції дисертантки щодо загроз та їх вирішення в процесі формування та реалізації фінансової політики в контексті впливу на діяльність підприємств з державною участю.

Отже, вивчення змісту дисертаційної роботи, розроблених і представлених у ній наукових положень, висновків і рекомендацій доводить належний рівень їх обґрунтованості та достовірності, а також відповідність теми дисертації профілю спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Наукова новизна і практична значущість отриманих результатів. У дисертаційній роботі Кобелі-Звір М.Я. представлені результати розв'язання важливого наукового завдання, пов'язаного із вдосконаленням фінансової політики України у сфері підприємств з державною участю для досягнення оптимального балансу бажаних для суспільства економічних та соціальних ефектів.

Основні положення дисертаційної роботи, що визначають її наукову новизну, полягають у такому.

Суттєвим внеском дисертантки у сучасні дослідження є розробка методики моделювання фінансового впливу політичних та олігархічних інтересів підприємств з державною участю на процеси формування та реалізації фінансової політики в державі. Ця методика пропонує комплексне вивчення такого впливу через побудову та аналіз комплексу багатомірних регресійних моделей, які ідентифікують функціональні зв'язки між структурою власності підприємств та показниками їх фінансового стану, з одного боку, та між основними фінансовими показниками підприємств та показниками фінансової політики держави, з іншого.

У роботі запропоновано авторське визначення поняття «підприємство з державною участю», в якому дисертанткою акцентовано увагу на важливості регулюючої, координуючої та контролюючої ролі держави у забезпеченні господарської діяльності таких підприємств, що чітко визначає наявність державної фінансової політики у сфері підприємств з державною участю як обов'язкову умову для їх ефективного функціонування.

Удосконалення наукових підходів до формування фінансової політики держави у розрізі підприємств з державною участю є одним з найважливіших положень дисертації, що заслуговує уваги. Так, при розробці фінансової політики дисертанткою запропоновано поєднувати економічні та соціальні цілі; реалізовувати державні інвестиції; здійснювати вплив на формування державних доходів та здійснення видатків; управляти фінансовими ризиками підприємств з державною участю. Сформовано низку науково-методичних підходів до розробки

державної фінансової політики, відмінною рисою яких є збалансування і взаємозв'язок між механізмами державного регулювання у сфері державних та недержавних фінансів, а також застосування заснованої на специфіці підприємств з державною участю послідовності розробки фінансової політики. Запропоновано доповнити класифікацію квазіфіскальних операцій підприємств з державною участю, в якій виділено класифікаційні групи за ознаками, які раніше не застосовувалися, а саме: за суб'єктами здійснення, за впливом на бюджет країни та за сферою діяльності підприємств.

У дисертації подані розвинуті авторкою підходи до регулювання фінансових ризиків, які зосереджені на оцінюванні ризиків квазіфіскальних операцій підприємств з державною участю, а також визначенні загроз, проявів і наслідків таких операцій. Практичне застосування означених підходів дозволить мінімізувати фінансові втрати від квазіфіскальних операцій та покращити якість розробки фінансової політики держави в частині регулювання їх проведення.

Заслужують на увагу також запропоновані заходи з розв'язання ключових проблем з державного фінансового управління розвитком підприємств з державною участю, які систематизовано відповідно до виділених дисертанткою викликів і загроз реалізації цілей фінансової політики держави.

Значення та важливість наукових результатів проведеного дослідження, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації, полягають у можливості використання їх у практичній діяльності, що підтверджується відповідними документами. Зокрема, наукові результати дисертаційної роботи були використані як державними органами управління – Полтавською обласною державною адміністрацією (довідка від 28.01.2022 р. № 2-К) при розробці «Стратегії розвитку Полтавської області на період до 2027», так і менеджментом підприємств – філією «Дністровська ГЕС» ПрАТ «Укргідроенерго» (довідка від 10.02.2022 р. № 01-66/880) при формуванні та реалізації дивідендної та інвестиційної політики підприємства.

Повнота викладення основних результатів дисертації в наукових виданнях. Дисертаційне дослідження виконане авторкою самостійно, сформульовані в ньому положення, висновки та пропозиції обґрунтовані на підставі особистих досліджень і викладені в наукових статтях і тезах доповідей на науковій та науково-практичній конференціях.

За результатами дослідження опубліковано 7 наукових праць загальним обсягом 3,6 друк. арк. (авторський внесок – 2,1 друк. арк.), серед яких 4 статті у наукових фахових виданнях, 1 публікація у зарубіжному періодичному науковому виданні, включених до міжнародних наукометричних баз за напрямом, з якого підготовлено дисертацію, 2 тез доповідей на міжнародних наукових конференціях.

Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. У дисертаційній роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання тверджень, розробок, ідей, відомостей, авторкою дотримано вимоги норм законодавства про авторське право.

Ідентичність тексту анотації та основних положень дисертації. Анотація на дисертацію та основні результати дослідження, що викладені у дисертаційній роботі Кобелі-Звір М.Я., повністю відповідають один одному: анотація не містить інформації, яка була б відсутня у дисертації. Дисертаційна робота і оприлюднена анотація оформлені відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України.

Зауваження і дискусійні пропозиції, які викладені в дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Кобелі-Звір М.Я., необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту.

1. На нашу думку, недостатньо повно дослідженими є взаємозв'язки, які існують між фінансами підприємств з державною участю та державним бюджетом, складові фінансових потоків, які відображають ці зв'язки. Зокрема, характер та спрямованість відповідних потоків потребують уточнення у поданій на рис. 1.1 схемі. Крім того, у контексті дослідження впливу фінансів підприємств з державною участю на державний бюджет, додаткового обґрунтування потребує теза, що «...фінансові результати діяльності державних корпорацій суттєво впливають не лише на формування доходів, а і на здійснення видатків сектору загального державного управління» (с. 55). Також важко погодитися із доцільністю включення видатків державного бюджету, пов'язаних з процесами продажу чи реорганізації державних підприємств, до складу фінансових потоків з державного бюджету таким підприємствам.

2. Квазіфіскальні операції, з'ясуванню сутності і змісту яких значна увага приділена у підрозділі 1.3, є одним із інструментів державного регулювання економіки, у механізмах застосування якого важливу роль відіграють підприємства з державною участю й через реалізацію яких відбувається вплив таких підприємств на функціонування економіки, тому вважаємо, що поданий у роботі аналіз впливу діяльності підприємств з державною участю на фінансову політику України потребує певного розширення в частині дослідження їх впливу на бюджет країни. Такий аналіз, зокрема, дозволив би, на нашу думку, обґрунтувати правомірність впровадження запропонованого дисертанткою (с. 69-70, рис. 1.2) поділу квазіфіскальних операцій за ознакою такого впливу (на такі, які не здійснюють суттєвого впливу на бюджет, які спричиняють підвищення гарантованого боргу держави, які створюють заниження видатків або їх перенесення на інші бюджетні періоди та які спричиняють зменшення надходжень до бюджету).

3. У підрозділі 2.2 дисертації (с. 125) автором з метою удосконалення дивідендної політики підприємств державного сектору економіки в контексті реалізації державної фінансової політики серед іншого сформовано наступні пропозиції щодо: «розробки законопроекту для здійснення дієвого державного фінансового контролю підприємств державного сектору економіки, а також удосконалення системи контролю за дотриманням вимог законодавства при прийнятті наглядовими радами рішень щодо підприємств державного сектору економіки; забезпечення індивідуального підходу при формуванні дивідендної політики підприємств державного сектору економіки». Водночас, у роботі недостатньо дослідженими залишаються прикладні рішення, які дозволятимуть реалізувати ці пропозиції на практиці.

4. У третьому розділі дисертаційної роботи (підрозділ 3.3) надано пропозиції щодо удосконалення фінансової політики держави в секторі підприємств з державною участю, які переважно мають нормативно-організаційну спрямованість й стосуються змін у законодавстві. Разом з тим, на нашу думку, подані пропозиції потребують обґрунтування з точки зору їх впливу на фінансову діяльність підприємств з державною участю, бюджетної і комерційної ефективності, а також конкретизації практичних механізмів фінансового забезпечення реалізації таких пропозицій.

Водночас висловлені дискусійні положення та зауваження не знижують наукового рівня дисертаційної роботи, не зменшують її науково-практичної цінності та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації. Вивчення змісту дисертаційної роботи свідчить про пошуковий характер та творчий підхід здобувачки до вирішення окреслених завдань.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Кобелі-Звір Мар'яни Ярославівни «Фінансова політика держави в секторі підприємств з державною участю» підготовлена на актуальну тему. За своїм змістом дисертація є завершеною самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, в якій розв'язано конкретне наукове завдання, а саме: вирішення науково-прикладного завдання вдосконалення фінансової політики України у сфері підприємств з державною участю для досягнення оптимального балансу бажаних для суспільства економічних та соціальних ефектів.

Дисертація виконана на високому науково-методичному рівні, її зміст відповідає обраній темі дослідження та профілю спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Сформульовані в роботі наукові положення, висновки та рекомендації є достовірними та всебічно обґрунтованими.

Визначену мету дослідження досягнуто, а основні завдання вирішено. Авторський реферат та опубліковані здобувачем наукові праці повною мірою відображають зміст дисертації, основні результати дослідження, його наукову новизну, практичну значущість і особистий внесок здобувачки в науку.

За своїм науковим рівнем, глибиною теоретичних розробок, практичним значенням отриманих результатів, висновків і рекомендацій, структурою, мовою та стилем викладення матеріалу дисертація Кобелі-Звір М.Я. «Фінансова політика держави в секторі підприємств з державною участю» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог щодо оформлення дисертації», а також вимогам, передбаченим «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова КМУ від 12.01.2022 р. № 44).

Викладене вище дозволяє зробити висновок про те, що дисертація «Фінансова політика держави в секторі підприємств з державною участю», відповідає встановленим вимогам, а здобувач – Кобеля-Звір Мар'яна Ярославівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» та спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансових
технологій і підприємництва
Сумського державного університету
Міністерства освіти і науки України

Лариса ГРИЦЕНКО

Підпис Лариси ГРИЦЕНКО засвідчую

Вчений секретар

Анатолій РУБАН